

Vergaderjaar 2018–2019

35 062

Goedkeuring van de op 21 december 2015 te Astana tot stand gekomen Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en de Republiek Kazachstan, anderzijds (Trb. 2016, 91)

Nr. 5

VERSLAG

Vastgesteld 28 november 2018

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer verslag uit te brengen van haar bevindingen. Onder het voorbehoud dat de regering de gestelde vragen tijdig en afdoende zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
Pia Dijkstra

De griffier van de commissie,
Van Toor

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de versterkte partnerschap- en samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan. Wel hebben zij een aantal vragen.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af hoe de afspraken in de overeenkomst zich verhouden tot afspraken die Kazachstan heeft gemaakt in het kader van de Euraziatische Economische Unie. Zijn deze volledig compatibel? En zijn afspraken tussentijds nog herzien onder druk van (andere) leden van de Euraziatische Unie?

De leden van de VVD-fractie vragen zich af welke vormen van visumversoepeling er op dit moment worden onderzocht, aangezien in de memorie van toelichting staat dat parallel aan de overeenkomst de mogelijkheden hieromtrent worden verkend. In welk stadium bevinden de verkenningen zich? En welke voorwaarden liggen thans op tafel?

De leden van de VVD-fractie steunen het voornemen tot bestrijding van massavernietigingswapens en samenwerking daartoe. Maar waarom wordt artikel 11 als enige artikel omschreven als «essentieel element van de Overeenkomst»? Leiden de afspraken in dit artikel, ten opzichte van die in andere artikelen, tot intensievere samenwerking dan voorheen? Zo ja, kan dit worden toegelicht aan de hand van concrete voorbeelden?

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of de nieuwe richtlijn over de bescherming van bedrijfsgeheimen compatibel is met de onderhavige Samenwerkingsovereenkomst, of dat er *contra legem* bepalingen zijn in de richtlijn ten opzichte van de Samenwerkingsovereenkomst.

De leden van de VVD-fractie vragen zich af of de toepasselijkheid van Europees mededingingsrecht op grond van hoofdstuk 11 ook resulteert in bevoegdheid van de Europese Commissie om schendingen op deze grond te sanctioneren.

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel. Zij danken de regering voor de verduidelijkingen in de memorie van toelichting, naar aanleiding van het advies van de Raad van State.

Zij roepen de regering op om deze partnerschaps- en samenwerkingsbijeenkomst te gebruiken om aandacht te vragen voor de mensenrechtensituatie in Kazachstan. Daarover maken de leden van de CDA-fractie zich zorgen. In maart dit jaar werd de oppositiebeweging Democratic Choice of Kazachstan bestempeld als «extremistische organisatie». Verschillende aanhangers zijn ondervraagd en gearresteerd, vaak alleen al voor het lezen van oppositie websites. Social media worden geblokkeerd en bloggers gearresteerd, zoals Sanat Dosov, Ruslan Ginatullin en Ardak Ashim, die onder dwang naar een psychiatrische instelling is gebracht vanwege kritische commentaren op sociale netwerken.

Ook journalisten staan onder druk. De VN spreken van tenminste 38 gevallen van politiek gemotiveerde strafvervolging. Klopt het dat aanbevelingen van het VN-mensenrechtencomité niet worden overgenomen? Ook zijn deze leden bezorgd over het stopzetten van het onderzoek naar de marteling van Iskander Yerimbetov. De Kazachse zakenman beweert gemarteld te zijn. Onlangs is hij veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf wegens fraude. Mensenrechtenorganisaties spreken

van vele juridische onregelmatigheden in het proces. Klopt dit? Wat vindt de regering hiervan?

Ook is de godsdienstvrijheid verslechterd. De 14^e editie van het rapport «Godsdienstvrijheid in de wereld» van Kerk in Nood (www.religion-freedom-report.org) spreekt van nieuwe restrictieve wetgeving, die religieus onderwijs raakt, proselitisme, confiscatie van religieuze eigendommen. Kinderen kunnen geen religieuze diensten bijwonen.

De leden van de CDA-fractie willen graag uitgebreid commentaar van de regering over de mensenrechtensituatie, aan de hand van bovengenoemde voorbeelden.

Inbreng van de leden van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het wetsvoorstel houdende goedkeuring van de op 21 december 2015 te Astana tot stand gekomen Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten en de Republiek Kazachstan. Zij hebben over het voorstel geen verdere vragen.

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de documenten met betrekking tot de Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan en hebben daarover een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie vragen de regering in te gaan op de steun onder de bevolking van Kazachstan aangaande nauwere samenwerking met de EU. Is die steun groot of is er ook (significante) weerstand tegen? Hoe is deze verhouding? Is hier onderzoek naar gedaan? Zo nee, waarom niet?

In de memorie van toelichting staat dat de overeenkomst kan worden opgeschort als niet wordt voldaan aan eerbiediging van de essentiële elementen van de overeenkomst. Die essentiële elementen bestaan uit eerbiediging van democratische beginselen, fundamentele rechten van de mens, fundamentele vrijheden en het beginsel van de rechtsstaat. De leden van de SP-fractie vragen de regering om aan te geven in hoeverre Kazachstan op dit moment voldoet aan eerbiediging hiervan.

De leden van de SP-fractie hebben ernstige twijfels over eerbiediging van deze essentiële elementen en vragen daarom een reactie op de volgende gegevens: 1) dat de president van het land al sinds 1991 aan de macht is en een veto kan uitspreken over wetgeving van het parlement; 2) dat er gewetensgevangenen zijn in het land; 3) dat gevangenen worden gemarteld; 4) dat legitieme NGO's worden tegengewerkt; 5) dat kritische journalisten worden vervolgd; 6) dat vakbondsmensen worden vervolgd. Hoe verhoudt dit zich tot eerbiediging van de genoemde essentiële elementen?

De leden van de SP-fractie vragen hoe de economische relatie tussen Kazachstan en Rusland er op dit moment uitziet. Hoe diepgaand is deze en hoe groot is de economische afhankelijkheid? Wat zijn de verwachte economische gevolgen van implementatie van de Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan voor de economische relatie tussen dit land en Rusland? Kunnen deze vragen ook

beantwoord worden voor de economische relatie tussen Kazachstan en China? En hoe past deze overeenkomst in het energiebeleid van de EU?

Kan ook aangegeven worden hoe Rusland en China hebben gereageerd op de Europese plannen voor een Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan? Steunen zij deze of is er eerder sprake van weerstand? Als dat laatste het geval is, vragen de leden van de SP-fractie of dat toegelicht kan worden.

De leden van de SP-fractie vragen de regering ten slotte in te gaan op de verwachte economische gevolgen van het aangaan van de Versterkte Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst met Kazachstan voor de bevolking van dat land. Is aannemelijk dat vooral (grote) bedrijven baat hebben bij deze overeenkomst, maar de bevolking niet of veel minder? Zijn hier studies naar gedaan? Zo ja, wat is daar uitgekomen? Zo nee, waarom niet?